

Կ Ո Ն Ս Պ Ե Կ Տ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՀՈՊ-Ի ՄԻԱՎՈՐՄԱՆ
„ԲԺՇԿԱ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ“ ԿԱՄԱՆԴԱՅԻ
ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆՈՒ
ԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

344

(ԿԱԶՄՎԱԾ Ե ՏԵՂԱԿԱՆ ՀՈՊ-Ի ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ
ՇԱՐԲԱՅԻՆ ԿԱԶՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐԻՆԱ-
ԿԵԼԻ ԾՐԱԳՐԻՑ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ ԹԳԿԲ ՀՈՊ-Ի ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ)

Հրատարակչություն Յերևանի տեղական ՀՈՊ-ի շտաբի

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1937

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՍՀՄ-Ի ՅՈՒՐԱ-
ԲԱՆՉՅՈՒՐ ՔԱՂԱՔԱՑՈՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՐՏՔՆ Ե:
ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության 133-րդ հոդվածից

ՄԵՆՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄՆ ԵՆՔ ՈՒ ՊԱՇՏՊԱ-
ՆՈՒՄ ԵՆՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸ: ԲԱՅՑ ՄԵՆՔ
ԶԵՆՔ ՎԱԽԵՆՈՒՄ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԻՑ ՅԵՎ ՊԱՏ-
ՐԱՍՑ ԵՆՔ ՀԱՐՎԱԾՈՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶ-
ՄԻ ՀՐԶԻԳՆԵՐԻ ՀԱՐՎԱԾԻՆ:

ՍՏԱԼԻՆ

ՈՒՐԻՇԻ ՎՈԶ ՄԻ ԹԻՋ ՀՈՂԸ ԶԵՆՔ ՈՒԶՈՒՄ: ԲԱՅՑ
ՄԵՐ ՀՈՂՆ Ե՛Լ, ՄԵՐ ՀՈՂԻՑ ՎՈԶ ՄԻ ՎԵՐՇՈԿ ՎՈԶ
ՎՈՔԻ ԶԵՆՔ ՏԱ:

ՍՏԱԼԻՆ

Պատվեր № 35, Գլավիտա № 2279

ՀԿ(Բ)Կ ԿԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»-Ի
ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ

ՌԴԵՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ
ՈԳՆՈՒՅՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊՐՈՑԵԼԱԿՏԻԿ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

1. ՎԵՐԻՔԵՐ

ա) Վերքեր կոչվում են այն վնասվածքները, վորանց ժամանակ մարմնի արտաքին շերտերի վնասվածքները խախտվում և (մաշկի արտաքին ճնշումից առաջացած) :

բ) Վերքերը լինում են.—

Կտրված — դանակով, աղակտով, սրով :

Ծակված — բիզով, սվինով, սրով և այլն :

Ջարդվածք — փայտով, քարով :

Հրափոցային — զնդակից, հրետանու արկից, սումբերի բեկորներից :

Վերքերը տարբերվում են մեկմյուսից.—

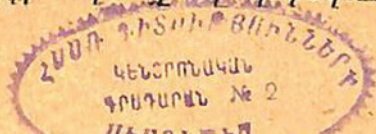
Միջանցուկ — յերբ զնդակը կամ բեկորն անցելու դուրս և յեկել վերքից և կա յեկ ու մուտքի անցք :

Կուլք վերք — յերբ դանակը կամ բեկորը մնում է ներսը և յերևում և միայն մուտքի անցքը :

2. Առաջին ողնաթյուն վիրավորման դեպքում.—

ա) Արյունահոսության դադարեցում :

բ) Վերքի աղահոսումը վարակումից :

ԱՐՅՈՒՆԱՀՈՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄ

Արյունահոսությունները լինում են — յերակային, զարկերակային և մազանոթային:

Զարկերակային, յերբ արյունը շատրվանի նման է խփում, ցնցումներով և ունի բաց կարմիր դույն:

Յերակային արյունը հոսում է անընդհատ, հանդիսա, վսակի նման. արյան դույնը մուգ կարմիր է:

Մազանոթային արյունը հոսում է կաթիլ-կաթիլ, վոզջ վերքի մակերեսով:

Զարկերակային արյունահոսության դադարեցումը

ա) Սեղմելով արյան հոսող յերակը մատերով:

բ) Ժղուտով կապելով:

գ) Սեղմիչ վերակապ դնելով:

Զարկերակի սեղմումը կատարվում է վոչ անմիջապես վերքի վրա, այլ վերքից վերև. յերբ սեղմում ենք մատով, զարկերակը հենվում է հանդիպած վոսկորին: Դա հնարավոր է այն դեպքում, յեթև զարկերակն անցնում է վոսկորի մոտով:

Ժղուտով կապել. — Յեթև արյունահոսությունն ուժեղ և և չի դադարում մատով սղմելուց, այդպիսի դեպքում պետք է դիմել յղուտի ողնությանը: Ժղուտը կարելի յե ողտաղործել միայն մարդու վերջավորությունների արյունահոսության դեպքում, սակայն յղուտը կապած կարելի յե թողնել վոչ ավելի 2—3 յամից:

Յերակային արյունահոսության դադարեցում

Արյուն հոսող մարմնամասին տալ բարձր դիրք, և կապել սեղմիչ վերակապով:

Մազանոթային արյունահոսությունը դադարեց-

վում է ինքն ըստ ինքյան, կամ վերակապով:

ՎԵՐՔԻ ԱՊՍ.ՀՈՎՈՒՄԸ ԹՈՒՆԱՎՈՐՈՒՄԻՑ

ա) Խուսափել վերքը ձեռքով շոշափելուց:

բ) Վերքը ծածկել ստերիլիզացիայի յենթարկված բամբակով կամ մառլայով:

Անհատական վիրակապման ծրար. — Բազկացած և բամբակա-մառլային բարձիկներից, փաթաթանից և բորոցից: Անհատական ծրարը փաթաթված է հաստ թղթի մեջ, տեղավորված է յեղերքը կտրված պարկի մեջ, և ծայրը ծալված է. վրայից դալիս և յերկրորդ պարկը, վորը պատրաստված է կտորից:

Այդ ծրարն ամբողջապես ստերիլիզացիայի յենթարկված և միկրոբներ չի ընդունում:

Անհատական ծրարի ոգտադործման ձևը (ցույց տալ սլրակտիկ ձևով):

Առաջին ոգնություն ցույց տալ գլխի վրա վերք բնենալու դեպքում:

Վերքի շուրջը խուղել մազերը, լվանալ յողի լուծույթով: Ուղեղը թափած լինելու դեպքում չի կարելի ներս խոթել. պետք է վիրակապել գլուխը:

Յույց տալ առաջին ոգնություն, ստամոքսի և վորովայնի վնասման դեպքում:

Ստամոքսի և վորովայնի վնասման դեպքում, առաջին ոգնություն ցույց տալուց հետո, տուժածին պետք է տեղափոխել բժշկի մոտ:

Յեթե վնասվել են աղիքները կամ ճարպանը, չպետք է դրանք ներս խոթել:

Առաջին ոգնություն ցույց տալ ջարդվածքի, գուրս ընկածի, կտորվածի կամ այրվածքի դեպքում:

ա) Զարդվածք. — Փափուկ մասի վնասումը, վորի դեպքում մաշկը չի վնասվում: Զարդվածքն ա-

առջանում և ընկնելուց և բուժ առարկայով հարվածելուց: Զարդվածքի նշաններն են — ուռուցք, ցավ, մաշկի կաստացում:

Ոգնութիւն. — Հանդիստ և բարձր դիրք վնասված մասին:

Կրծքի ջարդվածքի դեպքում հանդիստ կիսանստած դրութիւն, սառուց կամ քաթան կրծքի վրա:

Ստամոքսի ջարդվածքի դեպքում. — Լքիվ հանդիստ և սառուց ջարդված մասի վրա:

բ) Դուրս ընկած (վոսկորների) վոսկորների հոդերի վերջավորութիւնների խախտում, հոդերի նորմալ դրութիւնից:

Դուրս ընկածի նշանները. — Ուժեղ ցավ, դուրս ընկած մասի յերկարում կամ կարճացում:

Ոգնութիւն. — Հոդերի վրա սառնութիւն, հանդիստ և շտապ բժշկական ոգնութիւն:

գ) Կոտրվածք. — Վոսկորի ամբողջութեան խախտում: Կոտրվածքը լինում և փակ, յերբ կոտրված վոսկորի վրայի մաշկը մնում և վողջ, իսկ բաց կոտրվածք, յերբ կոտրված վոսկորի վրայի մաշկը վերքոտ և:

Կոտրվածքի նշանները. — Ուժեղ ցավ, վոսկորների շիկոց, արյան ներհոսում:

Այրվածքներն առաջանում են ուժեղ ջերմութեան առաջացման դեպքում կրակից, գոլորշուց, տաք ջրից, շիկացած մետաղից, հրեւհ առաջացնող ուժերից:

Այրվածքները բաժանվում են յերեք շրջանի. —

Առաջին շրջան. — Կարմրում և, ուռուցք և առաջանում և ցավ և դգում:

Ոգնութիւն. — Այրված տեղը քսում են յուղ,

կամ վաղեյին, կամ սողա ցանել, կամ լվանալ 10 տոկոսային սողայի ըուծույթով: Դնել չոր փաթաթան:

Յերկրորդ շրջան. — Այրված տեղում առաջանում են բշտիկներ:

Ողնություն. — Բշտիկները չպատուել և չքանդել. այրված տեղը քսել 5 տոկոսային սպիրտով, կամ ցանել սողա: Յույց տալ բժշկին:

Յերրորդ շրջան. — Մաշկի խառը քայքայում:

Ողնություն. — Նույնը, ինչ վեր յերկրորդ շրջանում:

Ուժեղ թթվուտից այրվածի դեպքում. — Այրված տեղը լվանալ 2 տոկոսային սողայի ըուծույթով:

Ծծմբաթթվուտից այրվելու դեպքում մաշկը լվանալ յուղով: Կծու հիմքերից այրվելու դեպքում մաշկը լվանալ սառը ջրով: Վոչ հանդած կրից այրվելու դեպքում՝ մաշկը լվանալ յուղով:

Ողնություն հազուստի բնիման ժամանակ: Տուժվածի վրա դրա դրեկ շինել, վերմակ, դորդ և ուժեղ սեղմել հաղուստին, մինչև կրակը մարի, և հետո ցույց տալ բոլոր ողնությունները:

Թունավոր նյութով տուժվածին առաջին ողնություն ցույց տալը:

Ընդհանուր որենք. — Վորքան հնարավոր և, թունավորվածին արագ կերպով դուրս բերել թունավոր վայրից: Յեթե տուժվածը չի հաղել հակազող, հաղցընել: Ստուգել հակազողը և վնասվածքի դեպքում փոխել այն:

Տուժվածին աղատել ծանրություններից, արձակել բոլոր կապերը:

Ողնություն թունավոր նյութերի դեմ (քլոր, ֆոսֆեն) թնից տուժվածին տեղափոխել թիկունքը

(ղազային ապաստարան, բուժ. սան. պոլիկլ) պատ-
գարակով կամ կառքով:

Վնասվածին լայլ փաթաթել, վորովհետև նրա
մարմինն սկսում է սառչել. տալ մաքուր թթվածին
թթվածնային բալլոնով, կամ թթվածնային բար-
ձով:

Թթվածին տալ մի քանի բույեյի ընթացքում:
5—7 բույեյի ընդմիջումից հետո կարելի յե նորից տալ:
ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐՏԱՍՎԱԲԵՐ ՅԵՎ ՓՈՇՏԱՑՆՈՂ

ԹՈՒՆԱՎՈՐ ՆՅՈՒԹԵՐԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻՆ

Արագ կերպով հեռացնել թունավոր վայրից. վը-
նասվածը կարիք չի զգում պատգարակի, կամ փոխա-
դրական միջոցի, վորաքով և գնում:

Պետք է լվանալ աչքերը, վորողել քիթն ու կու-
կորդը սողայի լուծույթով (ուտերու) մեկ բաժակ ջրի
մեջ մեկ թեյի զղալ սողա:

Ողնություն թունավոր նյութերից թունավորվելու
դեպքում (կաստաթթվուտի և ածխաթթու զազի ժա-
մանակ). տուժածին արագ հանել մաքուր ող, թու-
լության կամ գիտակցությունը կորցնելու դեպքում
տալ թթվածին շնչելու: Քիթ տակ բռնել անուշաղբի
վողի (նաշաղիբնի սպիրտ), տալ արհեստական շնչա-
ուլթյուն:

Ողնություն մաշկա-պալարային թունավոր նյու-
թից վնասվելու դեպքում. իպրիտ:

Իպրիտը՝ կաթելու դեպքում, մաշկից վերացնել
Հակաիպրիտային ծրարի միջոցով:

Հակաիպրիտային ծրարը բաղկացած է թիթեղյա
տուփից, մառլայից և բամբակի բարձիկներից, վորոնք
միմյանց հետ կապված են թելով: Բարձերը ծծված են
հեղուկով: **Իպրիտը մաշկից հեռացնելու համար տու-**

փի միջից հանում են վերին բարձրիկը, կտրում մյուս բարձրիկներից, կտրած բարձրիկից քամում են հեղուկը և բարձրիկը դնում իսլրիտի կաթիլի վրա, վորպեսզի կաթիլը ծծվի. այդ պեսք և անել շատ զգուշ, վորպեսզի իսլրիտի կաթիլը մաշկի վրա չտարածվի:

Հանելով իսլրիտի կաթիլը, բարձրիկը կամ պեսք և թաղել, կամ վառել. տուփից հանել յերկրորդ բարձրիկը և քամելով նրանից ևս հեղուկը թունավորված մաշկի վրա, նրանով լավ լվանալ և սրբել մաշկի այն մասերը, վորոնց վրա կար իսլրիտ:

Իսլրիտից վնասված աչքերը լվանալ 2 տոկոսային սոդայի լուծույթով կամ մաքուր ջրով:

ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՅՈՒՍԱԿ ՅԵՎ ՆՐԱՆԻՑ
ՈԳՏՎԵԼՈՒ ՁԵՎԸ

Սանիտարն ունի պայուսակ, վորը կամ մեջքին և ամբացնում, կամ ուսից դեպի աջ կողքը:

Պայուսակում կա.

Անդլիական քորոց — 30 հատ.

Յեռանկյունի փաթաթան — 5 հատ,

Կարի ասեղներ — 3 հատ,

Կանեփի թել — 10 դր.:

Ժգուտ — 1 հատ.

Սապոն — 1 կտոր:

Սապոնի աման — 1 հատ:

Դանակ — 1 հատ:

Մկրատ ուղիղ — 1 հատ.

Սրբիչ — 1 հատ:

Խողանակ ձեռքերի — 1 հատ:

Անհատական ծրար — 1 հատ:

Շին — 1 հատ:

Լողակալյաններն ու բժշկական ոգնության շար-

ժական միջոցները հետևյալներն են. —

Վերահասպման կայան — Ո. Ո.

Լողակայան — Օ. Ո.

ԲԺՇԿԱ.—ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄՄՆԵՆՏԱՆԵՐ

Սանիտարական փոխադրական միջոցներ :

Շարժական միջոցները, բժշկա-սանիտարական թաղամասի պետի կարգադրութեամբ, ըստ անհրաժեշտութեան ուղարկվում են վնասված ոջախը :

Վերահասպման կայանը կատարում է բժշկա-պրոֆիլակտիկ աշխատանք :

Լողակայանները տուժածին յենթարկում են սան. մշակման վնասված վայրում, ողտապործելով շարժական դուշերը կամ բաղանիքները, վորոնք դրոնըվում են բնակվարձկոտայներում, կամ հիմնարկութուններում :

Լողակայանների հետ լինում են շարժական դեղապացիոն կամերաներ, վորոնք նույնպես ուղևորվում են թունավորված ոջախները : Շարժական դեղկամերաների բացակայութեան դեպքում շորերը դեղապացիայի յեն յենթարկում բժշկա-սանիտարական ծառայութեան ստացիոնար կամերաներում :

Բժշկա — սանիտարական թաղամասերից բժսան. կոմանդաներն ուղարկվում են թունավորված ոջախը, կարմիր *Պաշի դրոմօլինաներն* ուժեղացնելու համար :

ԲԺՇԿԱ.—ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄՄՆԵՆՏԱՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Վնասվածին տեղում ցույց տալ բժշկական ոյնութուն, թունավորված վայրից փոխադրել լողակայանի և վերահասպման կայանի վայրը :

ժական միջոցները հետևյալներն են. —

Վերահասպման կայան — Ո. Ո.

Լողակայան — Օ. Ո.

ԲԺՇԿԱ.—ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄՄՆԵՂԱՆԵՐ

Սանիտարական փոխադրական միջոցներ :

Շարժական միջոցները, բժշկա-սանիտարական թաղամասի պետի կարգադրութեամբ, ըստ անհրաժեշտութեան ուղարկվում են վնասված ոջախը :

Վերահասպման կայանը կատարում է բժշկա-պրոֆիլակտիկ աշխատանք :

Լողակայանները տուժածին յենթարկում են սան. մշակման վնասված վայրում, ողտապործելով շարժական դուշերը կամ բաղանիքները, վորոնք դրոնըվում են բնակվարձկոտայներում, կամ հիմնարկութուններում :

Լողակայանների հետ լինում են շարժական դեղապահիոն կամերաներ, վորոնք նույնպես ուղևորվում են թունավորված ոջախները : Շարժական դեղկամերաների բացակայութեան դեպքում շորերը դեղապահիայի յեն յենթարկում բժշկա-սանիտարական ծառայութեան ստացիոնար կամերաներում :

Բժշկա - սանիտարական թաղամասերից բժսան. կոմանդաներն ուղարկվում են թունավորված ոջախը, կարմիր *Պաշի դրոմօլինաներն* ուժեղացնելու համար :

ԲԺՇԿԱ.—ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄՄՆԵՂԱՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆԻՔ

Վնասվածին տեղում ցույց տալ բժշկական ոյնութուն, թունավորված վայրից փոխադրել լողակայանի և վերահասպման կայանի վայրը :

Ստացիրոնար դալիս են բուժ. ողն. ստացիրոնար կայաններից թե՛ վիրավորվածները, և թե՛ կայուն թե՛-ով թունավորվածները: Վերջինները դալիս են բուժ. ողն. շարժ. կայաններից և լողակայաններից, սանձչակումից հետո:

ԱՌԱՋԻՆ ՈԳՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄՆ ՈՒ
ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄԸ

Վնասված վայրում, մինչև սան. կոմանդանտը՛ն դալը, առաջին ողնություն ցույց են տալիս սան. կոմանդանտները, սան. դրուժինաները և սանպրստերը՝ վիրավորման ժամանակ:

Վնասվածին դուրս բերել թունավոր վայրից և փոխադրել վիրակապման կայանը:

Ծանր վնասվածներին փոխադրում են պատուարակով, թեթև վիրավորվածներին՝ փութով:

Յերկարատև բժշկություն պահանջող հիվանդները փոխադրվում են արանսպորտի միջոցով մինչև ստացիրոնարները:

Կայուն թունավոր նյութով թունավորվածները, վորոնք կարիք չեն դրում բուժողնության, առաջին ողնություն ցույց տալուց հետո վութով ուղարկվում են մոտակա լողակայանը:

Կթն-ով թունավորվածները, վորոնք կարիք են դրում բուժողնության, ուղարկվում են մոտակա բուժ. սան. շարժ. կայանները և ստացիրոնարները:

Աթն-ով թեթև թունավորվածներին առաջին ողնություն և ցույց տալիս և փոխադրում են թունավոր վայրից: Մեղպրստ սանպրստ (սանպուլիցիա) վերադառնալուց հետո, բուժ. ողն. շարժական միջոցների վողջ աշխատանքը վարակման ռժախում իր վրայե վերցնում ПОМ-ի պետը:

Մեղ. սան. կոմսնդան ուղարկվում և թունավոր-
ված վայրը, վնասվածներին այնտեղից հանելու և
տեղում ողնություն ցույց տալու :

ԿԹՆ-ից տուժածները սան. մշակման ևն յե-
թարկվում շարժական լողակայաններում :

Ծանր վնասվածներին անհետաձգելի ողնություն
ցույց տալուց հետո, նրանց ուղարկում են ստացիո-
նար բուժ. սան. կայանները :

Վիրավորները, այրվածներն ու ԱԹՆ-ով թունա-
վորվածները բուժ. ողնություն ստանում են շարժա-
կան վիրակապման կայաններում :

Այն դեպքերում, յերբ վնասվածին ստացիոնար
հիմնարկները փոխադրելու համար փոխադրական մի-
ջոց չի լինում, ԻԵՄ-ի պետք հայտնում և բուժ. սան.
թաղամասի պետին և խնդրում և ոժանդակություն :

Աշխատանքները վերջացնելուց հետո, վոզը անձ-
նական կազմը և սպասարկող պերսոնալը, վորոնք աշ-
խատել են ԿԹՆ վարակված վայրերում, կամ սպա-
սարկել են ԿԹՆ-ով թունավորվածին, վոչ վարակված
վայրում գույքերը հակամեխիման հանձնելուց հետո,
իրենք ել գնում են լողակայանները՝ սանմշակման հա-
մար :

**ԹՆ-Ի ՀԵՏ ԱՌՆՁՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՅՈՂ ՍՆՆԳԱ-
ՄԹԵՐԻԻ ՅԵՎ ՋՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՊՐՈՑԵԼԱԿՏԻԿ
ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ**

Սննդամթերքները թունավորվում են միայն կա-
թիլ-հեղուկային ԹՆ-ով : Ծխանման, մառախուղանը-
ման և գոլորչիանման թունավոր նյութերից մթերք-
ները չեն թունավորվում :

Համենայն դեպս, այդպիսի դեպքերում ել պետք
և ախտահանել ողափոխությամբ :

Ի պրիտով, լուիդիտով և կտարտաթթվուտով թու-
նափորված մթերքները վոչնչացվում են:

ԲԺՇԿԱ-ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄԱՆԳԱՆԵՐԻ ՀԱՏՈՒԿ
ԳՈՒՅՔԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Անհատական ծրար. — Բաղկացած է բինտից և
յերկու բարձից. բարձերը բաղկացած են մաուլայի մի
քանի շերտից, վորոնց արանքում դրված է բամբակ,
մեկ բարձը կպցրած է բինտի ծայրում, իսկ մյուսը
հաղցված է բինտի վրա: Բինտը և բամբակը ծծված
են դեղով, վորը միկրոբներ վոչնչացնելու հասկու-
թյուն ունի: Բինտը և բամբակը փաթաթված են յու-
ղաթղթի մեջ (պերգամենտ): Վերջում այդ բոլորը
դրվում է սեախնով ծածկված պարկի մեջ, վորի
ծայրերը կպցվում են և վերջապես դետեղվում է կա-
լենդորի պարկի մեջ, վորը փակվում է իր յեղիբբից
անցկացրած թելով:

Ռեատինով պատված պարկի մեջ դրվում է մի անդ-
լիական քորոց, վորն ողտադործում են բինտի ծայրն
ամբացնելու համար:

Անհատական ծրարից ոգտվելու ձևը

Ծրարը բանալու համար պետք է հանել թելը,
կալենդորի տուպրակը, հանել յերկրորդ պարկը և
անդլիական քորոցը, բանալ թուղթը, վորի մեջ փա-
թաթված են բինտն ու բարձիկները: Փաթաթելու
ժամանակ, բարձիկի այն մասին, վորը դրվում է
վերքի վրա, չպետք է ձեռք տալ, այլ պետք է
բռնել այն կողմով, վոր նշանակված է կարմիր թե-
լով: Մեկ ձեռքով պետք է բռնել բինտի ծայրը, իսկ
մյուսով բռնել մյուս բարձիկը և դնել վերքի վրա,

լիսի մյուս բարձր, յեթե վերքն անցք ունի, գնել յերկրորդ վերքի վրա, սեղմել յերկու բարձիկները վերքին, մի քանի անգամ փաթաթել բինտով և բինտի ծայրն ամրացնել քորոցով:

ՍՍՆԻՏԱՐՍԿԱՆ ՊԱՏԳԱՐԱԿՆԵՐ

Սան. պատուարակները բազկացած ևն յերկու հաստ ձողերից, կանթերով, բրեզենտի սալանից, վորն ամրացրած և ձողերին և չորս յերկաթե վտաքերից, վորոնք ամրացված ևն ձողերին: Ձողերը միացած ևն յերկու սասպորկայով (նեցուկ), ամեն մի սասպորկան բազկացած և յերկու միացնող կոճակից, վորի շնորհիվ հնարավոր և պատուարակը ծալել: Ամբողջ պատուարակը կշռում և 10,5 կգ.: Յերկարությունը 221,5 սանտ., լայնությունը 57 սանտ. մետր, բարձրությունը 15 սանտ. մետր:

Պատուարակը բաց անելու համար յերկու սանիտար բռնում ևն պատուարակի յերկու ծայրից, բաց ևն անում միանդամից, վորպեսզի հենարանները չբացվեն, սանիտարները բանալու յեն ձեռքով, կամ յերբեմն վոտքով:

Պատուարակները պահել ուղղահայաց դրության մեջ, հնարավորին չափ չոր շինքում, հաճախ սպիտիսել, փոշին մաքրել և յերկաթաշին մասերը յուղել:

ԺԳՈՒՏՆԵՐ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԳՈՐԾԱԾՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Վերջավորություններից (ձեռքից, վտաքից) ուժեղ արյունահոսության դեպքում, արյունահոսությունը դադարեցնելու համար դործ և ամփում ժգուտը:

Ժգուտը դոտու ձև ունի, նրա վրա կա մի ողակ: Ժգուտը յերկու անգամ փաթաթում ևն վերավորված վերջավորության վրա, վերքից բարձր, ծայրն անց

են կացնում ողակի մեջ, պինդ ձուռմ, մի վտքը վաչ-
տիկ անց են կացնում ժգուտի մեջ և պատում, վոլո-
րում են աչքան, մինչև արյունասոսթյունը դադա-
րում և. վորպեսզի ձողիկը չպատվի և ժյուտը չթու-
լանա, ձողիկին հազցնում են մի ուրիշ սղակ:

Լինում են նաև սեպինե ժյուտներ, խողովակի
ձևով 1—1,5 մետր յերկարությամբ:

Յեթե հատուկ ժյուտ չկա, կարելի յե փոխարի-
նել թաշկինակով, պարանով, դոտիով:

Պեաք և հիշել, վոր ժյուտը վոլորված դուռ-
թյամբ կարելի յե պահել 2—3 ժամից վոչ ավելի:

**ՇԻՆԵՐ, ՎՈՐՈՆՔ ՈԳՏԱԳՈՐԾՎՈՒՄ ԵՆ ՎԵՐՋԱՎՈ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԸՆԿՆԵԼՈՒ ԴԵՊՔՈՒՄ**

Վերջավորությունները զուրս ընկնելու դեպքում
սղտազործում են շինային վերակապեր:

Շին կարելի յե պատրաստել (հարմարեցնել) թի-
թեղից, Փաներայից, յերկաթե լարից, սավարաթղթից
և այլն: Շինը դործ և ամվում նրա համար, վորպես-
զի վնասված վերջավորությունը անշարժ մնա փո-
խադրման ժամանակ: Բաց դուրս ընկածի դեպքում,
պեաք և սկզբից վերքը փակել, կապել վերքը, հետո
զննել շինը և նորից կապել:

ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾՆԵՐԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՅՈՒՅՅ ՏԱԼԸ

Վորոշել վերքի տեղը: Վերքեր կարող են լինել՝

Գանդի,

Դեմքի և վզի,

Կրծքի վանդակի,

Ստամոքսի,

Վերջավորության (ձեռքի և վոտքի):

վիրավորման պատճառը

ԳՊՊՊՊՎԻ վերք.

Ռուսի բեկորներից առաջացած վերք.

Սառը դենքից առաջացած վերք.

ԹՆ-ից առաջացած վնասվածք.

Վնասվածք՝ Փիլիքական ներգործումից. — այրվածք, ցրտի տարած (ցրտահարություն):

Առաջին ոգնություն վիրավորման դեպքում

(Տես յերես 3—6)

ԱՌԱՋԻՆ ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅՐՏԱՀԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԴԵՊՔՈՒՄ

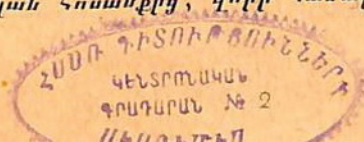
Այդ ոգնությունը կայանում է մարմնի սառած մասի դանդաղ և աստիճանաբար տաքացնելու մեջ: Առաջին ոգնությունն ցույց տալ ցուրտ կամ հով սենյակում: Տրորել սառը ջրով, կամ ձյունով մարմնի սառած մասը, դրանով սառած մասն աստիճանաբար տաքանում է, փափկում և կարմրում է: Դրանից հետո հիվանդին կարելի յե փոխադրել տաք սեղ, տալ թեյ, կամ կաթ:

Նույն ձևով են վարվում նաև մարդու ամբողջ մարմնի ցրտահարության դեպքում. այսպիսի դեպքում հիվանդին շատ մեծ զգուշությամբ են բարձրացնում, վորովհետև կարող են վոսկորները դուրս բնկնել, կամ յերակները պայթել:

ԵԼԵԲՏՐՍԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԻՅ ՏՈՒԺԱԾԻՆ ԱՌԱՋԻՆ
ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Առաջին հերթին տուժածին պետք է ազատել և լեքտրական հոսանքից, վորի համար պետք է կտրել

A 3755
3755

Ելեք արահան թեյը յերկու կողմից մեկուսացնող զոր-
ծիքով (կացնով, բահով, չոր փայտյա կոթով) :
Այդպիսի զործիքների բացակայութեան դեպքում,
ձեռքը փաթաթել չորի կտորով կամ հալնել սեփնե
ձեռնոցներ, հեռացնել տուժածին ելեքարահան թե-
լից, չկաշելով նրա մարմնին : Տուժածին փոխադրել
մաքուր ող և յեթե ուշքը կորցրել և, կամ շնչառու-
թյունը դադարել, տալ արհեստական շնչառություն :

ԹՆ-ԻՅ ՎՆԱՍՎԱԾԻՆ, ԻՆԶՊԵՍ ՅՈՒՅՅ ՏԱԼ

ԱՌԱՋԻՆ ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԹՆ-ից տուժածին և ծանր վիրավորին հակա-
զաղ հազցները :

1. Հակազաղը հազցնողը նստում և տուժածի հե-
տևը, յերեսը դեպի նրա ծոծրակը :

2. Դիմակը հանում և սլաշուսակից և դնում և
տուժածի փորին կամ կրծքին :

Յ. Տուժածի գլուխը մի քիչ բարձրացնում և և
դնում իր ծնկներին :

4. Դիմակը վերցնում և սլաշուստում և հազցնե-
լու աջնակես, վոր տուժածի գլուխը մնում և ողնողի
յերկու ձեռքի միջև :

Ճ. Դիմակը հազցնում և ծնոտից և քաշում և
դլիսի վրայով :

Գ. Գլխարկը հազցնում և և սլաշուսակը ամբաց-
նում և մարմնին աջնակես, վոր հակազաղի ծալքավոր
խողովակը ձգված լինի իր ամբողջ յերկարութեամբ :

Դեմքի և գլխի վնասվածքների դեպքում, յերբ
հնարավոր և հակազաղից ողտվել, վերք կապելու
ժամանակ, սկեռք և նկատի ունենալ հակազաղից ող-

տրվելու հնարավորութիւնը, զնեւ միայն մի շեքա
բամբակ :

«ՈՂԱՅԻՆ ՏԱԳԵԱՊ» ԱԶԴԱՆՇԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԲԺԸԾ-
ԿԱՍԱՆԻ ՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄԱՆԴԱՅԻ ՀԱՎԱՔԸ ՅԵՎ
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԸ

Հաւաք, զուգբերի ստանալը և նրանց աշխատու-
նակութեան ստուգումը :

«Ո. Տ.» ազգանշանի ժամանակ, հրամանատար-
ներն ու մարտիկները ամենակարճ ժամանակամիջո-
ցում հաւաքվում են նախապէս վերոշված տեղը (հա-
վաքակայանը) :

Բժշկութեան համաձայն կամանդայի պետի հրամա-
նով, ներկայացրողները շարվում են բոս գտակներէ,
գտակէ հրամանատարները ստուգում են բոս ցու-
ցակի և հետեանքի մասին գեկուցում են բժշկա-սա-
նիտարական կամանդայի պետին :

«Գուգը ստանալ» հրամանի ժամանակ գտակնե-
րը, գտակի հրամանատարի գեկաւարութեամբ ստա-
նում են, ստուգում են և գեկուցում իրենց պետին :

ԲԺՇԿԱ-ՍԱՆԻ ՏԱՐԱԿԱՆ ԶՈՐԱՄԱՍԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄՆ

Հակաիպրիտային հագուստի և պառզաբակի կանթի
ու վուտքերի հակամեխուսն

Ռետինն կոշիկները և ձեռնոցները, վորոնք թու-
նաւորված են հեղուկ իպրիտով, գաղահանվում են
յեռացրած ջրով, 2.5 ժամվա ընթացքում :

Պատգարակի կոթերը լավ և յեռացնել մեկ ժամ-
վա ընթացքում :

Պատգարակի կոթերը կարելի յե գաղահանել նաև

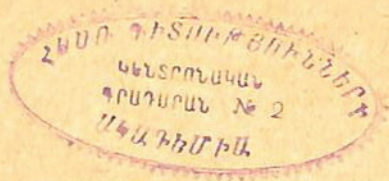
բլրահրի շիթով, 5—10 բույե քսելով, հետո 30
բույե թողնել և լվանալ տաք ջրով:

Պատուարակի մետաղային մասը պաղահանում են
հաճախ կրակի բոցով, կամ բլրահրի շիթով:

ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՅԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ԱՏՈՒԳՈՒՄ

Թունավորված վայրում աշխատելուց հետո կո-
մանդաները չարվում են, դասակի հրամանատարները
ստուգում են մարդկանց և անասուական մասը, զույ-
գի սրահասեցման կամ փչացման ժամանակ կողմվում և
ցուցակ և ներկայացվում է Մեզ. սան. կոմանդայի
պետին. նա էլ իր կողմից հաստատում է:

Վերջում կոմանդան տանում են սանմշակման,
իսկ զույգը թողնում են այգանի, դեղագաղիայի յեն-
թարիկեր:

ԳԱԱ Հիմնարար գիտ. գրադ.

FL0038361

[044]

287

A $\frac{I}{3755}$

2269

Проб. 7

1940P